

Sovā sātā. Kažoki.

#LatgalesKultūrasProgramma #VKKF

Atpiļu sāta (iepriekš saukta kā *Cigļu Virginis sāta*)

Iedzīvotāji. *Cigļu Virginis* māte un tēvs Kupči (vārdus neviens neatceras). *Cigļu Virgine* (Virgīnija Cigle (dz. Kupča)) un vīrs *Cigļu Ontons* (Antons Ciglis). Kādu laiku pēc *Ontona* nāves krustdēls *Tyļu Pīters* (Pēteris Tiltiņš). Ināra Atpile (dz. Dūre), Antons Atpils, Ineta Atpile-Jugane, Arita Atpile-Dona. Pa vasarām Elija Dona. Savu mūža nogali – baba *Dyuru Mareite* (Marija Dūre) no 1990. g. beigām līdz 2009. g., tāpat arī otra baba – tēta mamma *Zabuleite* (Izabella Atpile).

Dyuru sāta (turpinājums).

Mūsu – Atpiļu māju senāk sauca par *Virginis sātu*, jo te dzīvoja *Virgine* un *Ontons* Cigļi. Ināra stāsta: «Šeit bija vēl *Virgineitis* tēva un mātes māja, tikai blakus šai mājai, kur tagad mašīnas garāža. Tur kādreiz vēl bija mūru paliekas. Māte *Mareite* stāstīja, ka bijusi šīs *ustobys īdzeršonā*, kad es biju nesen piedzimis, tātad apmēram ap 1952. gadu. Šī māja, kur šobrīd dzīvojam, ir atvesta un pārcelta no Liepnītes, bet saucamā *prīškys ustoba* piebūvēta no vecās mājas. Tā stāstīja kaimiņi, es jau to neatceros. *Virgineite* bija vienīgā Kupču meita. *Ontons* apprecēja *Virgineiti* (dz. Kupču) un ienāca te dzīvot, tad arī uzcēla šo māju, kurā vēl šodien dzīvojam. *Virgineitei* un *Ontonam* nebija bērnu. Kad biju maza, vienmēr te gāju ciemos, viņi gāja ciemos pie mums uz *Dyuru sātu*. Vakaros cilvēki bieži gāja ciemos viens pie otra, lai parunātos, teica – pavakarēt. Mēs gājām arī pie *Indriku Teklis*, viņa pie mums. Pie mums gāja ciemos *Ēveļu Olga*, Atpiļu *Vera* jeb *Verinceņa*, *Kupču Madaleite*, *Juļuss* u. c.

Kad ar māsām gājām te garām no skolas, *Virgineite* vai *Ontons* paaicināja mūs ienākt istabā un pacienāja ar pankūkām vai āboliem. Tā kā viņiem nebija bērnu, mūs lutināja un gribēja parunāties. Atceros, ka te mājā uz grīdas bija *lupotdeči*, skapis ar izgriezumiem, koka gultas, *pyura skreine*, kur glabājās cimdi, zeķes, segas, dvieļi, palagi. Vienmēr *Virgineitei* dvieļi bija ar spicēm. Ir par atmiņu saglabāti arī daži *Virgineitis* rokdarbi – linu dvieļi ar rozīšu un ceriņu izšuvumiem. Atceros, ka viņai pie sienas bija sienas sega ar eņģeļiem, spilvendrānu gali bija aptamborēti.

Kad biju jauna, kā pa jokam *Virgineite* teica: «Ināreit, it īzuli lai tev pīderēs!» Un viņas vārdi piepildījās, mēs nopirkām šo māju... Par godu *Virgineitis* ozoliem, mājai un zemiņu saimniecībai ir nosaukums «Ozoli».

Virgineite bija runīga, uzpīpēja, kā pati teica – «īrausem pa čārka!». Viņa tik interesanti smējās, ka nāca smieklī no viņas smieklēm. *Ontons* bija labsirdīgs un izpalīdzīgs.

Ontons nomira, un kādu laiku pie *Virgineitis* dzīvoja *Ontona* māsas dēls *Tyļu Pīters*, līdz aizgāja dzīvot pie *Jurcānītis* (Annas Jurcānes). *Virgineitei* bija par grūtu dzīvot vienai, nevarēja sagādāt malku. Viņa nolēma iet dzīvot uz Balvu pensionātu un māju par 200 rubļiem pārdeva mums.

Atpiļu māja te ir kopš 1979. gada. Gribējām, lai *Virgineite* paliek te dzīvot, bet sapratām, ka bērni, māja maza, *Virgineite* izvēlējās iet uz pensionātu. Viņa gan brauca ciemos no pensionāta pie mums, vienmēr vedot dāvanīņas. Atceros, ka atveda tamborētu groziņu, sedziņas. Mēs arī braucām pie viņas ciemos. Kad *Virgineite* nomira, mēs viņu apbedījām Golvaru kapos. Viņa gribēja pie sava *Ontoneņa* Golvaru kapos, ne pensionāta kapos. Mēs to izpildījām. Viņas bērnu dienā bija sāls -43 grādi, nevarēja pat *dūbi* (kapu) izrakt, bērniem bija jāsež mašīnā, lai neapsaldētos.

Mēs te ienācām dzīvot rudenī, iepriekš remontējām māju. Jau tavu 2. dzimšanas dienu svinējām šai mājā. Saremontēta bija tikai *prīškys ustoba*, lielā istaba bija vēl remontā. Ciemos bija baba *Mareite*, vectēvs *Gendreits* un kaimiņi Atpiļi. *Verinceņa* tev uzdāvāja rakstainus cimdīņus.»

Mamma saimniekoja mājās un audzināja mūs, bet tētis Antons visu mūžu bijis sovhozā «Bērzpils» par šoferi, kas mums jāvis nesalt un vienmēr braukt uz mājām siltumā, vizināties mašīnā, kad tētis no «Kažoku» tīrumiem veda graudus uz Bērzpils kalmi. Un tie gardumi, kas vienmēr tika atrasti aiz sēdekļa...

Arī mūsu mājās senāk tika svinēti visi svētki, radi, draugi un kaimiņi brauca ciemos. Gatavojām cienastu, ēdām, dziedājām un dejojām. Paši gandrīz katru sestdienu braucām ciemos pie kāda no radiem vai kaimiņiem, tāpat uz kāzām un bērēm. Tā kā mamma un tētis muzicēja un muzicē, tad vienmēr visos svētkos mūsmājās dziedam un līksmojam. Kā īpašu vasaras notikumu vienmēr gaidījām kapusvētkus un atbraucām ciemos rīdiniķus – tēta māsas *Marcijanu* un *Janīnu* ar ģimenēm, brāļus *Jāzepu* un *Edvartu*, māsiņas *Dainu*, *Anitu* un *Elitu*, brālēnu *Maigoni* ar ģimenēm, arī brālēnu *Valdi*. Vienmēr mums tika vesti Rīgas gardumi un dāvanas, par ko bija liels prieks. Pēc ilgas vakarēšanas gulējām siena šķūnī saklātās gultās un runājām reizēm līdz pat rīta gaismai, kad mamma jau šķindināja slauktuves un kannas, lai dotos slaukt govīs. Tas ir neaizmirstami!

No bērniņas atceros, ka mamma bieži gāja strādāt par saimnieces palīgu kaimiņu godos – jubilejās, bērēs, kāzās. Ināra atceras ka «par palīgu strādāju, kad galvenā saimniece bija *Plešu Anne* no Kononiem, visvairāk jau *Čūderu Ante* (Antonija). Kas tik nebija jādara – jācep cepumi, vafeles, jāvāra rozītes, jāgatavo gaļas ēdieni (pildītas cūku kājiņas, frikadeles želejā, *golvysširs*, aukstā gaļa). Pašas cepām cepumus, vārījām ķiseļi, kūlām putukrējumu, griezām visu salātiem. Svinību laikā bija jāapkalpo galds, jāpienes trūkstošie ēdieni, jāmazgā trauki. Ja sestdien bija gods, saimnieces sāka strādāt jau ceturtdien rītā. Vispirms cepa cepešus un cepumus, piektdienās vārīja aukstās gaļas un ruletēs, gatavoja saldo un salātus, grieza maizi, sedza ar mitru dvieļi, lai nesakalst».

Mēs ar *Aritu* bijām līdzī daudzās kaimiņu viesībās, kurās mamma strādāja – pie Cigļiem, Atpiļiem, Ēveļiem, Kupčiem, Bondariem, Apšeniekiem (Andra kāzās). Un mēs dabūjām visus gardumus pirmās, tikām vietā, kur neviens cits netika – pagrabā (tur glabājās visi sagatavotie ēdieni un alus). *Ante* mums bija draudzene, parasti deva mums visādus gardumus, vienmēr tikām pie divām porcijām saldā. Varējām ņemt, ko gribam, un ēst.

Mamma vienmēr ir cepusi biskvīta tortes ne tikai sev, bet visiem kaimiņiem. Katrs nesa no mājām olas (vienai kārtai vajadzēja 12 olas), miltus un cukuru. Visa bērniņa pagājus, palīdzot mammai *klapēt* (putot) olas, iebērt cukuru vai miltus un, protams, ar pirkstu pagāršot gardo olu masu.

Un dekorēšana... Mamma zīmēja kladē tortes greznošanas shēmas. Mēs ar *Aritu* atdarinājām mammas zīmējumus un veidojām savas dekorācijas tortēm. Putojām sviestu ar cukuru, krāsai likām biešu sulu, burkānu sulu, olu dzeltenumus. Un vienmēr izmantojām jāņogu želeju, arī želejkonfektes. Katru reizi gaidījām, kā torte izskatīsies šoreiz! Vienīgi tās margarīna vai sviesta rozēs negaršoja... Skais-tas, rozā un tik gardi izskatās, bet treknas... Tikai *Cigļu Juoņa* 50. jubilejā tika pagāršota torte, kas sagādāja pārsteigumu, jo rozītes bija garšīgas. Un es savos padsmīt gados šifrēju, kāpēc tas krēms ir tik gards, un... sašifrēju! Tur bija sviesta un mannas krēms! Un māksla rokās! Es jau cepu kūkas, kuras nerotāja sviesta rozēs. Protams, kūku cepšana tika apgūta, izmēģināti dažādi veidi un eksperimenti, un joprojām tiek turpināta ar prieku.

Mūsu mājās vienmēr ir daudz un čakli strādāts. Vienmēr vecāki ir audzējuši piecas slaucamas govīs, piecus bulļus, teliņus, pat 10 bekonus, aitas, vistas, zosis. Visu mūžu mamma ir nodevusi pienu (kad bijām mazas, mamma ar tačku vilka 40 vai 25 l piena kannas uz Golvaru pienotavu). Kopš bērniņas bija jāpalīdz vecākiem visos lauku darbos – jāravē dārzs, arī daudzās runkuļu un cukurbiešu vagas, rudenī jāpalīdz nopļest runkuļus, jānolasa kartupeļi. Bērniņā un jaunībā kā visapnikošākais darbs tika uzskatīta siena vākšana, jo tas ilga visu jūliju. Siena trauma, kā mēs jokojam. Bija jāgroza siena vāli ar grābekli, ja salija, tad vairākkārt, *Juokopnoj* (jāliek kaudzēs), jāved mājās un jāliek šķūnī, turklāt jāprot veidot blāķi un jāmiņa (pakaisot sienu ar sāli), lai vairāk siena saliktu šķūnī. Tas darbs bija noslīpēts līdz perfektumam. Kad bijām mazākas, arī mums reizēm nācās ganīt govīs, kur labāka zāle, lai būtu vairāk piena. Uz balli nevarējām braukt, kamēr nebijām palīdzējušas izslaukt govīs vai *sakopnuot* sienu. Izdarīji, nomazgājies, sapucējies un varēji atpūsties.

Visos laikos esam mīļējuši ogot un sēņot. Atceros, ka pavisam maza sēdēju motocikla blakusvāģī un braucu ar vecākiem lasīt sēnes. Ir bijuši sēņu gadi, kad veselām vannām tika lasītas sēnes... Tāpat esam lasījušas mellenes, brūklenes un dzērvenes, vārījušas ievārījumu, gatavojušas kompotu utt. Pagrabs katru gadu ir bijis pilns ar ziemas krājumiem, un tā joprojām. Reizēm kopā ar māsiņu *Kristīni* ar riteņiem braucām uz mežu, lai salasītu mellenes ēšanai – divas vai trīs litrus. Galvenā bija tā braukšana un apziņa, ka varam doties ogot vienas pašas! Nekur jau tālu nebraucām, tikai pie Golvaru kapiem, kur blakus ceļš, lai neaizmaldītos.

Vienmēr ir bijis svarīgi, lai pie mājām visu vasaru zied puķu dārzs – sniegpulkstenītes, tulpes un narcises, lilijas un rozēs, asteres, dālijas, cinijas, miķeļi, mārtiņi. Kad baba *Mareite* dzīvoja pie mums, viņa sēdēja uz soliņa pie puķēm un slepus tās laistīja, kā pati teica – zaga ūdeni puķēm. Tas bija sausajās vasarās, kad akā un diļķos bija maz ūdens. Bet puķes ziedēja koši! Zied arī šodien, *Aritas* un mammas lolotas!

Par dzīvi šodien lai runā mūsu darbi, jo viss ir, notiek un turpinās... Tiek turēti lopi, sēti graudi, kopts dārzs, apsaimniekota zeme, tiek svinēti svētki, dziedāts radu un ģimenes lokā. Te vairāk saimnieko un vecākiem palīdz *Arita*, viņas meita *Elija* laukos pavada vasaras un brīvdienas, visi braucam ciemos – bērni un mazbērni. Katra diena ir piepildīta ar darbiem un notikumiem. Lai vēl ilgi tā!

Turpinājums nākamajā publikācijā...

Teksts *Ineta Atpile-Jugane*
Foto *Arita Atpile-Dona*

Valsts kultūrkapitāla fonda mērķprogrammas «Latviešu vēsturisko zemju attīstības programma» un biedrības «Latgales reģiona attīstības aģentūra» finansiālais atbalsts.